

NENAD STEVOVIĆ

MARIONETE IDENTITETSKOG INŽENJERINGA U SRBIJI

Nenad Stevović (1962), politikolog, publicista, istraživač i organizator crnogorske dijaspore. Objavio je više naučnih monografija o migracijama sa prostora Crne Gore, publikacija o crnogorskoj emigraciji, stručnih i naučnih radova u zemlji i inostranstvu. Pokretač i osnivač više nacionalnih organizacija, kulturno prosvjetnih društava i časopisa u crnogorskom iseljeništvu.

U uvodniku prvog broja časopisa *Identitet* piše: „Misija časopisa je da pruži doprinos očuvanju i jačanju crnogorskog nacionalnog i državnog identiteta kroz prezentaciju kulturne baštine Crne Gore, promociju naučnih, umjetničkih, sportskih, političkih i drugih uspjeha crnogorskih iseljenika i sublimaciju patriotske energije, rasute širom svijeta, svih onih koju Crnu Goru doživljavaju kao svoju postojbinu.”

Ovaj tekst je atipičan u odnosu na sve ostale priloge u časopisu. On govori o fenomenu identitetske „borbe iznutra” koji je posebno izražen u crnogorskoj zajednici u Srbiji. Govori o instituciji koja nosi crnogorsko ime i koja bi trebala da predstavlja i štiti interese etničkih Crnogoraca u Srbiji, sa posebnim akcentom na očuvanje i prezentovanje osobenih kulturnih i jezičkih identitetskih karakteristika. Nasuprot tome, ova institucija vlade Srbije radi sve da zatre crnogorski nacionalni identitet pokušavajući da uspostavi novi model ponašanja, novi prototip Crnogorca koji će uvijek biti na

usluzi režimu u Beogradu za obračun sa postojbinom Crnom Gorom. Ovo je priča o Nacionalnom savjetu crnogorske nacionalne manjine u Srbiji.

Nacionalni savjeti u Republici Srbiji su institucije kojima se zakonom povjeravaju odrijeđena javna ovlašćenja da učestvuju u odlučivanju ili da samostalno odlučuju o pojedinim pitanjima iz oblasti kulture, obrazovanja, obavještanja i službene upotrebe jezika i pisma u cilju ostvarivanja kolektivnih prava nacionalne manjine na samoupravu u tim oblastima. Njihovo osnivanje, kao manjinskih samouprava, uvedeno je u pravni sistem 2002. godine. Danas u Srbiji 23 nacionalne zajednice imaju formirane svoje nacionalne savjete. Nacionalni savjeti su organi države Srbije, biraju se po zakonima države Srbije i finansiraju se iz budžeta države Srbije.

Nakon što je 2006. godine Crna Gora obnovila svoju nezavisnost, a zvanični Beograd to priznao, državni organi Srbije su 2008. godine prihvatili registra-

ciju Crnogorske partije kao političke stranke crnogorske nacionalne manjine u Republici Srbiji, a 2010. godine priznali su crnogorski jezik kao jedan od službenih jezika u opštini Mali Idoš. Država Srbija je tako postupila isključivo zato što je crnogorska zajednica ispunita u oba slučaja sve zakonom propisane uslove. To je bio konkretan dokaz da Srbija priznaje Crnogorce u Srbiji kao narod sa posebnim nacionalnim, kulturnim i jezičkim identitetom.

Izbori 2010.

Imajući u vidu gore navedeno crnogorska zajednica u Srbiji je 2010. godine imala priliku da u redovnom izbornom terminu po prvi put formira svoj Nacionalni savjet. Iako su zakonske pretpostavke postojale resorno ministarstvo Vlade Srbije te godine nije dozvolilo crnogorskoj zajednici da učestvuje na izborima. Razlog je pogrešna aplikacija i neispunjavanje zakonom propisanih uslova. U ime Crnogoraca u Srbiji pravo na aplikaciju su na čudan način uzurpirali nekolicina beogradskih i novosadskih Crnogoraca, oponenti politike koju personifikuje Crnogorska partija i udruženje „Krstaš“. Oni su nadležnom ministarstvu umjesto, po tadašnjem zakonu, potrebnih 4.000 ovjerenih potpisa podrške, podnijeli spisak sa samo 38 imena za formiranje savjeta. Aplicirali jesu, ali pogrešno pa je svaki uspjeh onemogućen već unaprijed iskonstruisanim neuspjehom. Uradili su to tajno, u tišini, bez znanja organizovane crnogorske zajednice u Srbiji. Nadležno ministarstvo je odbilo takvu inicijativu i nije dozvolilo Crnogorcima da učestvuju u procesu izbora nacionalnog savjeta. Propuštena je istorijska šansa jer u tom trenutku jedina opcija koja je bila u mogućnosti da formira savjet, ispunjavajući sve zakonom propisane uslove, je bila Crnogorska partija i udruženja okupljena oko „Krstaša“. Kasnija deša-

vanja nameću utisak da ova „diverzija“ nije bila slučajna.

...

Godinu dana kasnije, tačnije od 2011. godine, kao po naredbi počela su, dominantno u Vojvodini, da niču udruženja sa crnogorskim prefiksom koje su osnivali, u najvećoj mjeri, protivnici crnogorske nezavisnosti. Za nekoliko godina osnovano je preko 40 organizacija. Šta se dogodilo? Da li se desila renesansa u crnogorskoj zajednici u Srbiji? Ne, nije se desio pozitivan proces, već su protivnici ideologije Krstaša i Crnogorske partije evoluirali, promijenivši formalno način borbe, koja je suštinski ostala ista. Njihov zacrtani cilj je bio da po svaku cijenu osvoje nacionalni savjet na izborima 2014. godine. Nijesu smjeli dopustiti da ideologija Krstaša pobijedi i da kroz formu Nacionalnog savjeta, kao državnog organa budžetski finansiranog, sprovede remontenergizaciju crnogorske zajednice u Srbiji. Da bi se do toga došlo bilo je nužno promijeniti imidž, osnovati „crnogorska“ udruženja, osloboditi se vizuelnih razlika, skloniti trobojke, napadno oblačiti crvene majice i isticati crnogorske zastave. Otvorili su front „iznutra“ i negativnom kampanjom, prije svega prema Krstašu i Crnogorskoj partiji, obilazili crnogorsku zajednicu po Vojvodini organizujući sastanke, estradne i guslarske manifestacije. Pokušali su da pridobiju i dobro organizovanu Crnogorsku zajednicu u Prokuplju, ali su se nakon nekoliko pokušaja vratili sa juga Srbije neobavljenog posla.

Izbori 2014.

U ljeto 2014. godine raspisani su redovni izbori za nacionalne savjete i počeo je upis pripadnika nacionalnih manjina u poseban birački spisak. U crnogorskoj zajednici je krenula neravnomerna iz-

borna utakmica između dvije opcije. Jednu su sačinjavali gore navedena novoformirana udruženja i pojedinci među kojima su bili i lokalni političari iz Vrbasa iz tadašnjih vladajućih partija DS i SPS. Oni su imali partijsku infrastrukturu i članstvo koje su lako upotrijebili kao „Crnogorce” u procesu prikupljanja potrebnog broja potpisa za delegiranje elektora (delegata) za Izbornu skupštinu Nacionalnog savjeta. Zakonom nije predviđena provjera ko pripada kojoj nacionalnosti, već je dovoljno da se građanin prijavi u poseban birački spisak odriježene nacionalnosti i da stekne pravo da bira ili bude biran u Nacionalni savjet te nacionalne manjine. Spisak je tajan. Ta situacija je bila idealna za iskusne partijske operativce iz Vrbasa. Ova opcija je imala i svu potrebnu birokratsku logistiku za ovjeru potpisa kao i finansijska sredstva iz više izvora. Koordinator ove grupacije je bio Mirko Zečević iz Beograda. Njihov zacrtani cilj je bio da na izbornoj skupštini

budu jedina izborna lista i samim tim osvoje svih 23 mandata. Da bi se na Izbornoj skupštini delegirala izborna lista potrebno je da bude podržana sa minimum 25% elektora (delegata).

Sa druge strane „Krstaš” i udruženja okupljena oko njega su sami, bez ičije pomoći kao „zaboravljena legija”, krenuli u neravnopravnu izbornu utakmicu i odbranu vrijednosti za koje su se zalagali prijedhodnih 10 godina. Od svog osnivanja 2003. godine, uvijek vodeći računa da poštuje zakone države u kojoj djeluje, Krstaš se konstantno i principijelno zalagao za nacionalna, vjerska, kulturna, jezička i politička prava crnogorske zajednice u Srbiji. Zalaganje za nezavisnost Crne Gore, za crnogorski jezik u Srbiji, vjerska prava Crnogoraca u Srbiji, izdavačka djelatnost i časopis „Oganj”, nalaganje crnogorskog badnjaka, postavljanje biste Njegoša i biste kralja Nikole, opremanje i aktivnosti Crnogorskog

Narodna skupština Republike Srbije - mjesto de se bira Nacionalni savjet Crnogoraca u Srbiji

kulturnog centra u Lovčencu, proslave Dana nezavisnosti i Dana državnosti Crne Gore, fakultativna škola „Crna Gora moja postojbina”, knjižni fondovi na crnogorskom jeziku i pismu u bibliotekama u Srbiji i mnogo toga drugog, dovelo je do nacionalnog preporoda crnogorske zajednice u Srbiji, ali i do velikog aminoziteta onih koji se protive da Crnogorci u ovoj državi treba da koračaju uspravno, da traže i dobiju prava, ni manja ni viša od onih koja imaju druge nacionalne zajednice.

U zgradi Skupštine Srbije u Beogradu, u nečelju 26. oktobra 2014. godine, izabran je prvi Nacionalni savjet crnogorske nacionalne zajednice u Republici Srbiji. Izborni dan je protekao mirno izuzev pokušaja izazivanja incidenta od strane Slavka Višnjica iz Vrbasa, jednog od potpisnika dokumenta 2013. godine kojim se od predsjednika opštine Vrbas traži da se crnogorski jezik ПЕ uvede u službenu upotrebu u Vrbasu. Njegov verbalni atak na delegata Krstaša je

bio ispod nivoa pristojnosti i netipičan za ponošanje pripadnika crnogorskog naroda, posebno muškog dijela. Crnogorska udruženja koja podržavaju nacionalni program koji sprovodi Udruženje Crnogoraca Srbije „Krstaš“ nastupili su sa zajedničkom listom čiji je nosilac bila profesorica književnosti Aleksandra Vučinić. Ta lista je osvojila 7 od 23 mandata i na taj način spriječila pokušaj da se formira Nacionalni savjet bez autentičnih predstavnika crnogorske zajednice u Srbiji. Uspjeh je veći znajući da je konkurentska lista, koja je osvojila 16 mandata, podržana od velikog broja delegata generisanih u elektorsku skupštinu od strane Demokratske stranke i SPS iz Vrbasa.

Četvorogodišnji mandat prvog saziva savjeta protekao je u lošoj atmosferi i međusobnim svađama članova. Promijenila su se tri predsjednika, ništa značajno nije urađeno za crnogorsku zajednicu a jedno vrijeme savjet je u potpunosti bio blokiran. Manjinska

Zastava Crnogoraca u Srbiji - usvojena 2015. na zahtjev Krstaša u periodu kada su njegovi članovi participirali u vladajućoj većini u savjetu

Manifestacija u Lovčencu povodom 70 godina od kolonizacije Crnogoraca u Vojvodini - organizovana za vrijeme participacije članova Krstaša u vladajućoj većini u savjetu

grupa koju je delegirao Krstaš je bila u opoziciji izuzev perioda od nekoliko mjeseci sredinom 2015. godine za vrijeme predsjednikovanja Ratka Šoća, kada je zbog unutrašnjih podjela i svađa u većinskoj grupi dobila priliku da participira u vlasti. Taj period iskorišćen je da se identitetskim simbolima jasno definiše crnogorska zajednica. Izabrani su zvanični praznici, grb i zastava Crnogoraca u Srbiji. Za praznike su izabrani 21. maj Dan nezavisnosti Crne Gore, 13. jul Dan državnosti Crne Gore i 26. oktobar Dan Nacionalnog savjeta Crnogoraca u Srbiji. Impresivnom manifestacijom u Lovčencu obilježen je jubilej, 70 godina od kolonizacije Crnogoraca u Vojvodinu, a svečanom akademijom u Vrbasu Dan nacionalnog savjeta.

Međutim, destruktivni elementi u savjetu i van njega uspjeli su nakon nekoliko mjeseci da ponovo izazovu krizu u njegovom funkcionisanju. Krstaš sa svojom jasno profilisanom identitetskom politikom je po svaku cijenu morao biti

sklonjen sa pozicije da može da utiče na odluke savjeta. Postojeće rukovodstvo je podnijelo ostavke, a do kraja mandata savjetom su formalno predšedavali prvo Gordana Doknić iz Vrbasa, a zatim Miodrag Becić iz Zmajeva. Ostaće upamćeni po tome što za 26 mjeseci svojih predsjednikovanja nijesu održali, osim izbornih, ni jednu šednicu savjeta. Ali su bili izričiti u blokadi sredstava iz budžeta AP Vojvodine namijenjenih za održavanje pokrajinske smotre recitatora na crnogorskom jeziku. Savjet se polovinu mandatnog perioda nalazio u svojevrsnoj fazi hibernacije, nekoliko koraka do prinudne uprave.

Sedam članova savjeta koje je delegirao Krstaš, iako su bili manjina, vjerovatno bi postigli više da su do kraja bili jedinstveni. U ambijentu stalnog pritiska i ucjena članovi koji su od prvog do posljednjeg dana pokazali punu lojalnost su Aleksandra Vučinić iz Lovčenca, Jovana Joksimović iz Prokuplja, Dušan Žugić i Bojan Bojat iz Novog

Sada. Nasuprot njima Miloš Paović iz Aleksinca, Nikola Muhadinović i Dragan Martinović iz Lovćenca su na polovini mandata napuštali dogovorenu politiku i prešli u suprostavljeni tabor, dobivši odriježene funkcije i privilegije.

Činjenica da je za sjedište savjeta izabran Vrbas, u kojem ništa nije urađeno po pitanju crnogorskog jezika, slikovito govori o stvarnoj ulozi savjeta. Kooperativnost sa lokalnom samoupravom u cilju NE uvođenja crnogorskog jezika u službenu upotrebu nagrađena je dobijanjem opštinskih kancelarija u centru Vrbasa bez naknade. Sa druge strane savjet je otvorio dodatnu kancelariju u 14 km udaljenom Lovćencu, sa ciljem pokušaja amortizacije identitetski jasno profilisanih aktivnosti Crnogorskog kulturnog centra u sklopu kojeg djeluju Crnogorska biblioteka i čitaonica, „Princeza Ksenija” i „Krstaš”.

Prvi saziv Nacionalnog savjeta nije opravdao očekivanja Crnogoraca u Srbiji, biće upamćen jedino po tome što je bio prvi.

Izbori 2018.

Kada su 2018. godine raspisani redovni izbori za nacionalne savjete vladajuća partija Srpska napredna stranka (SNS) je već toliko ojačala da nije ništa htjela prepuštiti slučaju. Njihov cilj je bio jasan, uspostavljanje pune političke kontrole nad svim savjetima nad kojim je to moguće ostvariti. Izborna pravila su im omogućivala da sprovedu partijski inženjering i delegiraju onoliko elektro (delegata) koliko im je potrebno za pobjedu u izboru za crnogorski savjet. Tako su SNS i SPS za izbornu skupštinu obezbijedili broj delegata koji nije dozvoljavao eventualno kandidovanje druge izborne liste. Znajući to delegati Krstaša nijesu predali sve kandidature i nijesu prisustvovali Izornoj skupštini.

Od 23 mjesta u nacionalnom savjetu kolacija vladajućih partija je osvojila svih 23, a „plijen” su podijelili tako da je 17 mjesta pripalo SNS a 6 SPS.

Ono što prijedhodni saziv nije radio, a to je miješanje u unutrašnje stvari Crne Gore, ovaj sastav savjeta je odmah počeo. Novoizabrani predsjednik Dragoljub Malović je nekoliko dana nakon izbora potpisao saopštenje u kojem je savjet kritikovao državne organe Crne Gore povodom izglasavanja rezolucije o takozvanoj Podgoričkoj skupštini. Nakon toga, uslijedilo je gostovanje njegovog zamjenika Ljubiše Simovića na beogradskoj Happy TV u društvu sa političarem Vojislavom Šešeljem i historičarem Aleksandrom Rakovićem koji su u njegovom prisustvu dva sata negirali i vrijeđali državu Crnu Goru i crnogorski nacionalni, kulturni, jezički i vjerski identitet. On nije reagovao.

Nakon usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovjesti u Skuštini Crne Gore, savjet nije propuštio priliku da se glasne i napadne institucije iz postojbine naroda kojeg bi trebao da predstavlja. Članovi savjeta su u saopštenju poručili Srpskoj pravoslavnoj crkvi da su uz nju ... „da ćemo uz nju vazda biti, kako su to bili i naši hrabri preci i kako će to biti i naši mili potomci”. Marionetski sastav Nacionalnog savjeta crnogorske nacionalne manjine u Srbiji na taj način je jasno objavio svoju pravu agendu – zaštitu velikosrpskih interesa i klerikalnih interesa Beogradske patrijaršije u Crnoj Gori.

Takođe, aktuelni savjet ne samo da nije podržao već je i blokirao sredstva Vlade Vojvodine za treću Pokrajinsku smotru recitatora na crnogorskom jeziku učenika osnovnih i srednjih škola sa teritorije AP Vojvodine, a ta smotra je jedina zvanična manifestacija u obrazovnom i prosvjetnom sistemu Srbije na crnogorskom jeziku.

Nacionalni savjet u najtežim trenucima za crnogorsku zajednicu u Srbiji nije stao u njihovu zaštitu, nije reagovao na negativnu medijsku kampanju prema crnogorskom identitetu, narodu i državi Crni Gori, nije reagovao na pokušaj paljenja crnogorske zastave i na pregršt uvreda od strane neozbiljnih političara iz vlasti.

Članovi aktuelnog saziva Nacionalnog savjeta Crnogoraca u Srbiji su: Dragoljub Malović, Vuk Leković i Milan Raonić (Beograd), Ljubiša Simović, Silvana Baletić, Gordana Doknić i Cveta Roganović (Vrbas), Nikola Muhadinović i Dragan Martinović (Lovćenac), Dragan Ivanović i Milun Čurović (Novi Sad), Andrijana Radonjić (Crepaja), Rade Bulatović (Subotica), Miljana Rabrenović (Kruščić), Aleksandar Stevanović i Žoran Stanić (Pančevo), Obrad Bogdanović i Veselin Martinović (Feketić), Danilo Jovović (Vršac), Blagoje Marković (Kula), Dragana Mihajlović (Staro Selo), Jasmína Kaluđerović (Zmajevo) i Predrag Lepović (Smederevo).

Zaključak

Od 23 nacionalna savjeta u Srbiji crnogorski savjet je najmanje, tačnije ništa nije uradio za svoju zajednicu. Nije iskoristio ni jednu od mogućnosti koje su u opisu njegovih nadležnosti. Pa je tako crnogorska zajednica jedina koja nema ni jednu jedinu instituciju koju bi država Srbija proglasila od nacionalnog značaja za Crnogorce. Ni jednu školu, muzej, spomenik, biblioteku... ništa. Za tako nešto potreban je prijedlog sa obrazloženjem od strane nacionalnog savjeta. Crnogorci nemaju ni jednu školu na crnogorskom jeziku, nemaju čak ni izborni predmet koji postoji u osnovnoškolskom sistemu Srbije pod nazivom: Nacionalni jezik sa elementima nacionalne kulture. Crnogorska zajednica jedina nema svoj časopis ili novine. Crnogorci nemaju ništa od onoga što bi po zakonu trebao i mogao da im obezbijedi nacionalni savjet, zbog čega bi i trebao da postoji i finansira se iz budžeta Srbije. Od 2014. godine do danas savjetu je iz budžeta

Prijem u Ambasadi CG u Beogradu, 24.12.2019, par dana kasnije savjet je izdao saopštenje u kojem je napao crnogorske vlasti povodom usvajanja Zakona o slobodi vjeroispovijesti

Srbije uplaćeno više od 600.000 eura. Sredstva nijesu utošena u svrhu jačanja nacionalnog, kulturnog i jezičkog identiteta crnogorske zajednice, već na reprezentaciju, dnevnicu i organizovanje „kulturnih večeri” uglavnom u ugostiteljskim objektima uz pjevačice i bogatu trpezu. Šedište savjeta je u Vrbasu, u kancelarijama koje pripadaju opštini koja uporno izbjegava zakonsku obavezu da na svojoj teritoriji uvede u službenu upotrebu crnogorski jezik i pismo, iako su ispunjeni svi zakonom propisani uslovi.

Na kraju se neizbježno nameće pitanje da li se moglo spriječiti da tako važna institucija sa ozbiljnim ingerencijama bude van kontrole autentične nacionalne zajednice Crnogoraca u Srbiji. Odgovor na to pitanje ne leži samo u Srbiji, može se naći i u Crnoj Gori. Naravno, ako se ima ošućaja za odgovornost i samokritiku. Činjenica je da institucije iz matične države koje su zadužene za rad sa iseljenicima nijesu u toku izbornog pro-

cesa 2014. kao ni 2018. godine podržali niti komunicirali sa patriotskim dijelom crnogorske dijaspore u Srbiji okupljenih oko Crnogorske partije i udruženja Krstaš. Činjenica je da su pošećivali, podržavali i organizovali neke druge. Možda su loše procijenili prvi put, ali su nakon 4 godine ponovili grešku. Rezultat vidimo danas u ovim teškim vremenima za crnogorsku zajednicu u Srbiji. Šteta je napravljena, posljedice u identitetskom smislu su nesagledive.

U identitetskom smislu programski, ideološki i personalno aktuelni Nacionalni savjet predstavlja „guju u nje-drima” crnogorske zajednice u Srbiji sa ciljem da je transformiše u svoju suprotnost. Naredni izbori su 2022. godine, treba izvući pouke i pripremiti se za njih. A Krstaš i Crnogorska partija su i danas tamo đe su vazda bili, i tamo će biti dok postoje ... na liniji odbrane, odanosti i ljubavi prema svojoj postojbini Crnoj Gori.

Zgrada opštine Vrbas

